

Igen tisztelt Szerkesztő Úr!
Kedves Barátom!

A kérdés történeti részéhez nem értek, arisztokrata-ismerősöm kevés van. Így aztán inkább csak elvben és általánosságban szólhatok hozzá a tételhez. De hát, úgy gondolom, a lényeg mégis csak az elv, az igaznak és a helyesnek a keresése. Tessék egyszerű szavazócédulának tekinteni a véleményemet.

Én a leghatározottabban örülök neki, hogy vannak kivételes, kiváltságos emberek. Az arisztokratizmus annyira természetes jelenség, hogy kialakulásának nemzedekenként ismétlődnie kellene. A tehetség rangkülönbséget ad, s kell is, hogy adjon. És pedig minden téren. Ismerek iparosokat, gazdákat, szakmunkásokat, hivatalnokokat, művészeket, akik igazán *elsőrangú erők*, vagyis *arisztokraták* a maguk mesteriségében. Igen mély tagoltságban ott van aztán alattuk a szakma többi képviselője, nagyjában igazságosan, egyénenként sokszor igen igazságtalanul elhelyezve a maga helyén. Bárcsak okosan harmonizálni lehetne az államban a foglalkozási ágak egyensúlyát és együttműködését!

Az egész kérdésben a rétegződésnek, a helyes kiválasztásnak az elve az, amit a legnehezebb felállítani, s még nehezebb a valóságban érvényesíttetni. Mert az elismertetés külső és belső jegyeihez nemcsak az igazi és tiszta szakmabeli kiválóság juttathat: zavaróan közrejátszhat a sikerben bizonyos mértékig a szerencse, illetve a pech, aztán meg a már beérkezettek esetleges klikk-érdeke, másrészt egyes felfel-törekvők ugyanilyen skrupulustalansága. Ezen a ponton nagyon szkeptikus vagyok. A laissez-faire, úgy érzem nagyjá-

ban is csak bizonyos helyzetekben és csak bizonyos korokban lehet üdvös: túlságosan kedvezett a már megszerzett előnyöknek. Jól érezték ezt a szocialistáink, akik valaha éppen a politikai liberalizmusnak voltak leghevesebb ellenfelei. Már pedig a nem-arisztokratáknak, a kevésbé tehetségeseknek, sőt a nagy átlag-tömegeknek is fontos szerepük van a társadalomban: ők a fizikai erő, az alap, a megújító termőföld, a titokzatos jövőt folyton ígérő és folyton kitermelő mélység, amely lényegében ugyanaz, akár népnek, akár proletariátusnak nevezzük. S úgy gondolom, hogy a nem-arisztokrata tömegeknek ez a majdnem misztikus feladata, a történelem őrzése és hordozása és az élet örök táplálása, ez a szintén rangadó funkció szükségképpen és még fokozottabban rang az igazi keresztény szemléletben, amely saját tanítása szerint magához emeli az elesetteket és tökéletleneket. Ahogyan, mutatis mutandis, az volt a szociális irodalmi romantika szemében, amely a tömeget nem egyszer egyenesen önmagáért istenítette. Sőt a nemzeti államfelfogásban is valahová ide kapcsolódik a nép fogalmának kellő értékelése. Legtisztabban, legnemesebben akkor érzi át mindezt valamely államhatalom, amikor a határain túl élő kisebbségeire gondol: féltékenyen őrzi és becsüli magát az életet, az élő egyént, a teljesítmény külön értékelése már csak ráadás.

Mindezzel elsősorban arra a gazdag rétegezetségre akarok én is rámutatni, amelybe az arisztokrácia kérdése az élő társadalomban beágyazódik. Nemzeti határokon belül az egész szociális harc lényegében a (valódi vagy uzurpáló) kiválók és a nem annyira vagy egyáltalán nem kiválók (de azért nagyon fontosak) szerencsétlen egyezkedése. A küzdelmet feltétlenül felülről, illetve központilag kellene irányítani és megnyerni az összesség érdekének és az igazi egyéni érdekek tiszteletének kiegyenlítésével. Száz-százötven éve a szocializmusoknak minden fajtája lényegében a tömegsors javítását akarta kiküzdeni; a maiak mind igen rossz helyzetben vannak, hiszen szinte kezdettől fogva egy irtózatoss nyersanyagháború érdekei, tennivalói és változó pozíció-mozdulatai foglalták le erőiket és keresztették igazi programjaikat. A harc maga, mint fentebb érintettem, véleményem szerint teljesen összhangban állhat indítékaiban az emberi, a keresztény és a nemzeti felfogással és igazságérzettel. S még ha az arisztokrácia letörését emlegetné is az agitáció hevében valamennyi, ami szerencsére nincs így, akkor sem tartanék

tőle, hogy gyakorlatban ne ismerné el és ne alkalmazná az emberi értékkülönség elvét. Lehetséges arisztokrata gög, amely csak lenézni tudja a tömeget, elmélet és helyzet mellékesnek minősítheti a nívót, a gyakorlatnak azonban mások a szükségletei. Arisztokrácia, ahogy én értelmeztem, mindig lesz.

Az elismerés formái maguk bizonyára változni fognak. Eltörlésük igazságtalan és káros volna, sőt talán lehetetlen. A tehetségnek és érdemnek jogosan jár valami megkülönböztetés (ha csak az egyén maga el nem háritja). A jutalom lehet vagyoni és lehet cím. Én mindkettőt meghagynám. A címet, a rangot, a kiváltságot persze csak életfogytig, hiszen személyes szerzemény, akár egy diploma. A pusztai anyagi jutalmat azonban örökölhetővé tenném; ha ugyanis házat, földet, vagy pénzt hagyhat övére egy kiválónak elismert gyáros, cipész, vagy gazda, miért ne biztosíthassa gyermekei jövőjét ugyanígy mondjuk egy arisztokrata címmel kitüntetett sikeres nagy muzsikust? Az átadható vagyont természetesen nem oltalmaznám jobban, mint a közösség többi tagját. Igenis, csak legyenek *életfogytiglani arisztokraták!*

S adassék meg mindez a lehetőség a politikai kiválóságoknak is. A történelmi és társadalomjavító érdemek szintén igazi egyéni érdemek; s talán a legkézzelfoghatóbbak. Hogy az ilyen tehetség örökölhető-e, azt nem tudom. Érdekelt helyeken úgy hallottam, hogy az. Egy diplomata gróf fiából például, jut eszembe egy kedves ismerősöm fejtegetése, könnyebben válik új kitűnő diplomata, mert az utód már gyermekkorában benne él a szakma légkörében, valószínűleg többet utazik, nyelveket tanul, fontos személyi kapcsolatokat szerez, stb. Ez így van, a valószínűség mellette szól. A többi pályán is sűrűn akad örökölt hajlam. Ez azonban szintén amellettszól, hogy cím és rang csak egyéni szerzemény lehessen és csak halálig tarthasson: a fiatal tehetség nyilván újra meg fogja szerezni maga, amit az apja megszerzett. Egy egész osztály nem maradhat örök időnkig kartelszerű zártágban, melyet csak a szerelem véletlenei törnek át. Annál kevésbbé, mert a visszahatással is számolni kell. A címek és rangok lejáratásán kívül az elégedetlenséggel, sőt talán a gyűlölettel, amelyet egykori érdemesek gépiesen favorizált utódai lassankint természetesen kiváltanak. S számolni kell az ellenkező végtelennel is. A nép, a közélet lelki gyengeségével. Nem egyszer mulatunk a címkorságon, méltóságos és egyéb urak, bárók és hercegnők esetein. Pedig talán sokkal többször nevetethet-

nénk azon a másik címkórságon, amelyben a hódolni akaró környezet szenved. Azon, amely ma elsősorban a polgárság-egyed rétegeiben él. Amilyen ízléstelen tud lenni a „szellemi arisztokrácia“ folytonos emlegetése, épp olyan utálatos és ugyanakkor megdöbbenő az a hökkent és boldog hajlongás, amellyel egy-egy üres címet számtalan helyen fogadnak. Társadalmunknak egyik bűne és rikító szégyene az a mérhetetlen szolgálalkúság, a bizantinizmusnak az a nevetséges és ijesztő térhódítása, amely már-már a hivatalokat és a minisztériumokat sem kíméli és kerüli. Úgy hallom, a mi magyar (politikai) arisztokráciánknak bizonyos főrendiházi székeken és vagyonon kívül (s vagyona másnak is van) tulajdonképpen nincs kivételes helyzete, nincsenek előjogai. Miért nagyhatalom hát akkor mégis már egymagában egy-egy hétágú korona? A. társadalmi sznobság, a rossz nevelés, a példaadás teszi azzá. Ez ellen kell küzdeni, s így egyszer majd csak kialakul az a helyzet, amelyről Pint arabosban olvastam valaha: *a legjobb társadalmi forma az a demokrácia, amely leginkább hasonlít az arisztokráciához.*

Ennyit mondhatok a kérdéstről.